

Siedzieli przy Ok:

Obrady Okrągłego Stołu trwały od **6 lutego do 5 kwietnia 1989 r.**

tekst

ANDRZEJ GRAJEWSKI

agrajewski@goscniedzielny.pl

Pojęcie obrad Okrągłego Stołu obejmuje nie tylko dwa posiedzenia plenarne, które odbywały się w Pałacu Namiestnikowskim w Warszawie, ale cały system formalnych i nieformalnych spotkań, narad oraz konsultacji, które toczyły się zarówno w Warszawie, jak i rządowej willi w Magdalence pod Warszawą. Zasadnicze rozmowy prowadzone były w trzech zespołach: ds. gospodarki i polityki społecznej, ds. reform politycznych i ds. pluralizmu związkowego. Przy okrągłym stole zasiadało 58 osób, a delegacjom przewodzili gen. Czesław Kiszczak ze strony rządu PRL oraz Lech Wałęsa reprezentujący opozycję. W obradach jako obserwatorzy uczestniczyli przedstawiciele Kościołów katolickiego oraz ewangelickiego. Odbyło się także 5 spotkań w Magdalence, gdzie omawiano najtrudniejsze kwestie. W pracach wszystkich zespołów Okrągłego Stołu uczestniczyło ponad 450 osób. Najważniejszymi ustaleniami Okrągłego Stołu była legalizacja „Solidarności” oraz utworzenie Senatu, do którego wybory miały być wolne. Wybory do Sejmu miały przebiegać według parytetu: 65 proc. mandatów zagwarantowano dla PZPR, SLD i SD oraz rządowych organizacji katolickich, o pozostałe 35 proc. w wolnych wyborach mogli walczyć także kandydaci opozycji. Miano utworzyć urząd prezydenta PRL z bardzo silnymi kompetencjami z kadencją na 6 lat, wybranego przez Zgromadzenie Narodowe (Sejm i Senat). Opozycja miała otrzymać pewien dostęp do mediów, m.in. zdecydowano o reaktywowaniu „Tygodnika Solidarność” oraz obiecano koncepcję na ogólnopolski dziennik, co dało początek „Gazecie Wyborczej”.

Przy Okrągłym Stole i bezpośrednio na jego zapleczu spotkała się przyszła elita polityczna III RP. Dość przypomnieć, że przy stole w Pałacu Namiestnikowskim oraz w roboczych podzespołach zasiadali wszyscy prezydenci III RP – Lech Wałęsa, Aleksander Kwaśniewski i Lech Kaczyński oraz czterech premierów: Tadeusz Mazowiecki, Leszek Miller, Jan Olszewski i Jarosław Kaczyński, kilku marszałków i wicemarszałków Sejmu i Senatu. ■

PAW/DAMASZ KWATKOWSKI

Kolorem czerwonym zaznaczono przedstawicieli strony rządowej, zielonym reprezentantów opozycji, a żółtym obserwatorów kościelnych, krzyżykiem oznaczone są osoby, które już zmarły.

1. LECH WAŁĘSA, elektryk w Stoczni Gdańskiej, przywódca NSZZ „Solidarność”, internowany w stanie wojennym, laureat Pokojowej Nagrody Nobla, nieformalny lider całej opozycji w latach 80., prezydent RP w latach 1990–1995.

2. TADEUSZ MAZOWIECKI, prawnik, wieloletni redaktor „Więzi”, poseł Koła „Znak”, redaktor naczelny „Tygodnika Solidarność”, internowany w stanie wojennym, po 89 r. pierwszy niekomunistyczny premier w Europie Wschodniej, później poseł.

3. MIECZYSLAW GIL, hutnik, działacz „Solidarności” z Huty Lenina, więzień polityczny w latach 80., po 89 r. poseł i polityk.

4. JACEK MERKEL, inżynier, działacz „Solidarności”, minister w kancelarii prezydenta Wałęsy, polityk KLD i PO, przedsiębiorca.

Okragłym Stole

5. WŁADYSŁAW LIWAK, prawnik, działacz „Solidarności” ze Stalowej Woli, po 89 r. poseł.

6. JÓZEF ŚLISZ (†), rolnik, internowany, przywódca „Solidarności” Rolników Indywidualnych, po 89 r. wicemarszałek Senatu i przedsiębiorca.

7. ANDRZEJ STELMACHOWSKI, profesor prawa, doradca Episkopatu Polski, m.in. negocjował ustawę o stosunku państwa do Kościoła, pierwszy marszałek Senatu, przez wiele lat prezes Stowarzyszenia Wspólnota Polska.

8. GRAŻYNA STANISZEWSKA, polonistka, działaczka „Solidarności” z Bielska-Białej, więzień polityczny, po 89 r. poseł, senator oraz poseł do Parlamentu Europejskiego.

9. JAN J. SZCZEPAŃSKI (†), żołnierz AK, pisarz i publicysta, w latach 70. wspierał działania opozycji, przewodniczący rozwiązanego

w stanie wojennym Związku Literatów Polskich, animator kultury niezależnej.

10. ADAM MICHNIK, historyk, działacz KOR, doradca „Solidarności”, więzień polityczny, po 89 r. poseł i redaktor naczelny „Gazety Wyborczej”.

11. ALOJZY PIETRZYK, górnik z kop. „Manifest Lipcowy”, działacz „Solidarności” z Jastrzębia-Zdroju, po 89 r. szef Regionu Śląsko-Dąbrowskiego „S” i poseł.

12. JACEK KUROŃ (†), historyk, działacz KOR, doradca „Solidarności”, więzień polityczny, po 89 r. poseł i minister.

13. ANDRZEJ WIELOWIEYSKI, redaktor „Więzi”, działacz Klubu Inteligencji Katolickiej w Warszawie, ekspert Episkopatu Polski, po 89 r. wicemarszałek Senatu i poseł.

14. KS. ALOJZY ORSZULIK, dyrektor Biura Prasowego Episkopatu Polski, zaufany współpracownik prymasów Polski, kardynałów Stefana Wyszyńskiego oraz Józefa Glempa, uczestniczył w wielu nieformalnych rozmowach z przedstawicielami władzy, po 89 r. biskup łowicki.

15. KS. BRONISŁAW DEMBOWSKI, rektor kościoła pw. św. Marcina w Warszawie, gdzie organizował pomoc dla represjonowanych w stanie wojennym, po 89 r. biskup włocławski.

16. WIESŁAW GWIŹDZ (†), plastyk, prezes Polskiego Związku Kulturalno-Społecznego (PZKS), poseł i działacz PRON z Katowic.

17. KAZIMIERZ MORAWSKI, przewodniczący Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Społecznego (ChSS), redaktor tygodnika „Za i przeciw”, członek Rady Państwa.

18. ZENON KOMENDER (†), przewodniczący Stowarzyszenia PAX, więzień łagrów sowieckich i więzień polityczny w PRL, zastępca przewodniczącego Rady Państwa.

19. JAN JANKOWSKI (†), profesor metalurgii, rektor AGH, poseł Stronnictwa Demokratycznego (SD), po 89 r. wicepremier w rządzie Mazowieckiego.

20. TOMASZ ADAMCZUK (†), inż. rolnik, działacz ZSL, później senator PSL.

21. EDWARD ZGŁOBIcki (†), nauczyciel, członek władz SD.

22. BOGDAN KRÓLIKOWSKI, członek naczelnych władz ZSL, wojewoda bydgoski i wiceminister rolnictwa.

23. MIKOŁAJ KOZAKIEWICZ (†), profesor socjologii, działacz PRON, marszałek Sejmu kontraktowego.

24. NORBERT ALEKSIEWICZ (†), członek władz Krajowego Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych.

Końcowe posiedzenie plenarne Okrągłego Stołu odbyło się w Pałacu Namiestnikowskim w Warszawie, 5 kwietnia 1989 r.

DOKOŃCZENIE NA S. 32 >

► DOKOŃCZENIE ZE S. 31

25. ALEKSANDER KWAŚNIEWSKI, dziennikarz, działacz młodzieżowy, redaktor naczelny „Sztandaru Młodych” i „ITD”, minister sportu, po 89 r. lider SLD, poseł, współautor Konstytucji III RP, w latach 1995–2005 prezydent RP.

26. LESZEK MILLER, politolog, członek władz centralnych PZPR, po 89 r. poseł, jeden z liderów SLD, a w latach 2001–2004 premier RP.

27. MAREK HOŁDAKOWSKI (†), I sekretarz KW PZPR w Gdańsku, członek centralnych władz PZPR.

28. CZESŁAW KISZCZAK, generał, oficer wojskowych służb specjalnych PRL, członek WRON, minister spraw wewnętrznych, członek kierowniczych gremiów PZPR, zaufany człowiek gen. Wojciecha Jaruzelskiego, później członek rządu Mazowieckiego.

29. STANISŁAW CIOSEK, ekonomista, minister ds. związkowych, później ambasador RP w Moskwie, doradca ds. międzynarodowych prezydenta Kwaśniewskiego.

30. ZBIGNIEW SOBOTKA, walcownik, działacz partyjny, po 89 r. poseł SLD, wiceminister spraw wewnętrznych i administracji w rządzie Leszka Millera.

31. JAN RYCHLEWSKI, profesor matematyki, kierował polskim programem kosmicznym, działacz PZPR, prezes Stowarzyszenia Marksiistów Polskich.

32. ALEKSANDER GIEYSZTOR (†), profesor historii, mediewista, prezes PAN, dyrektor Zamku Królewskiego w Warszawie.

33. JAN KOSTRZEWSKI (†), profesor epidemiologii, wcześniej minister zdrowia.

34. SP JANUSZ NARZYŃSKI, zwierzchnik Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce, prezes Polskiej Rady Ekumenicznej.

35. JERZY OZDOWSKI (†), profesor ekonomii, działacz katolicki związany ze środowiskiem Ośrodka Dokumentacji i Studiów Społecznych (ODiSS), prezes KIK w Poznaniu, wicepremier.

36. ANNA PRZEĆLAWSKA, profesor pedagogiki, dziekan Wydziału Pedagogicznego UW, działaczka PRON i Rady Konsultacyjnej przy gen. Jaruzelskim.

37. JAN ZACIURA, przewodniczący Związku Nauczycielstwa Polskiego, po 89 r. poseł SLD.

38. MACIEJ MANICKI, działacz Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych (OPZZ), później jego szef, po 89 r. poseł SLD i wiceminister pracy.

39. STANISŁAW WIŚNIEWSKI (†), wiceprzewodniczący OPZZ, po 89 r. poseł SLD oraz Unii Pracy.

40. HARALD MATUSZEWSKI, działacz OPZZ z Bydgoszczy.

41. ROMUALD SOSNOWSKI, wiceprzewodniczący OPZZ.

42. ALFRED MIODOWICZ (†), hutnik z Nowej Huty, przewodniczący OPZZ, poseł i członek Rady Państwa, członek centralnych władz PZPR.

43. TADEUSZ RĄCZKIEWICZ (†), rolnik, pracownik Kombinatu PGR Manieczki.

44. JANUSZ JARLIŃSKI, szef ZZ Górników z kop. „Krupiński” w Suszcu, wcześniej jeden z sygnatariuszy porozumienia w Jastrzębiu we wrześniu 1980 r.

45. WŁADYSŁAW SIŁA NOWICKI (†), prawnik, więzień polityczny w czasach stalinowskich, później jeden z bardziej znanych obrońców politycznych w PRL, lider środowisk chadeckich, członek Rady Konsultacyjnej przy gen. Jaruzelskim.

46. STEFAN BRATKOWSKI, dziennikarz, publicysta, pisarz, prezes nielegalnego wówczas Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, po 89 r. publicysta i uczestnik wielu inicjatyw prasowych.

47. EDWARD SZWAJKIEWICZ, elektryk ze Stocznii im. Lenina w Gdańsku, działacz „Solidarności”.

48. WŁADYSŁAW FINDEISEN (†), profesor fizyki, rektor Politechniki Warszawskiej, przewodniczący Prymasowskiej Rady Społecznej, po 89 r. senator.

49. ALEKSANDER HALL, historyk, lider środowiska Ruch Młodej Polski, po 89 r. minister w rządzie Mazowieckiego, poseł, zrezygnował z kariery politycznej i zajmuje się nauką.

50. HENRYK SAMSONOWICZ, profesor historii, po 89 r. minister edukacji w rządzie Mazowieckiego, wprowadził religię do szkół.

51. WITOLD TRZECIAKOWSKI (†), profesor ekonomii, członek Prymasowskiej Rady Społecznej, po 89 r. senator i minister w rządzie Mazowieckiego.

52. STANISŁAW STOMMA (†), historyk i publicysta, poseł i jeden z liderów środowiska „Znak”, po 89 r. senator.

53. JERZY TUROWICZ (†), wieloletni redaktor naczelny „Tygodnika Powszechnego”, jeden z liderów środowiska „Znak”.

54. EDWARD RADZIEWICZ, robotnik portowy, działacz „Solidarności” ze Szczecina.

55. BRONISŁAW GEREMEK (†), historyk, działacz PZPR, a później opozycji i więzień polityczny. Szef zespołu doradców Lecha Wałęsy, po 89 r. przewodniczący Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego, później poseł i minister spraw zagranicznych, który m.in. podpisał akcesję Polski do NATO oraz ustawę konkordatową.

56. ZBIGNIEW BUJAK, mechanik z Ursusa, działacz „Solidarności”, szef Regionu Mazowsze i jeden z liderów podziemnych struktur tego związku w latach 80., więzień polityczny, po 89 r. poseł oraz szef Głównego Urzędu Ceł.

57. WŁADYSŁAW FRASYNIUK, kierownik MPK z Wrocławia, działacz „Solidarności”, szef Regionu Dolnośląskiego, więzień polityczny i jeden z przywódców podziemnych struktur tego ruchu, po 89 r. poseł i jeden z liderów Unii Demokratycznej oraz Unii Wolności, a obecnie Partii Demokratycznej, przedsiębiorca.

Na zdjęciu nieobecny **KLEMENS SZANIAWSKI (†)**, profesor filozofii, więzień KL Auschwitz, doradca „Solidarności”, inicjator Kongresu Kultury Polskiej zwołanego w grudniu 81 r., internowany, działał w niezależnych inicjatywach naukowych. ■

Dla jednych to **przełomowe wydarzenie w najnowszej historii Polski**. Dla innych – największa zdrada narodowa. Od rozpoczęcia obrad Okrągłego Stołu mija 20 lat.

tekst

WOJCIECH ROSZKOWSKI

historyk, publicysta,
poseł do Parlamentu Europejskiego

O cenie Okrągłego Stołu krążyły w minionym dwudziestolecu między dwiema krańcowymi tezami. Jedni odwoływali się do jego postanowień jak do prawdy objawionej, gotowi ich bronić za wszelką cenę, a krytyków tych ustaleń odsądzały od czci i wiary. Drudzy twierdzili, że Okrągły Stół był dowodem zdrady elit, które umówiły się, by współtworzyć Polskę oligarchiczną. I jedni, i drudzy mitologizują Okrągły Stół, oceniając go z perspektywy mijających lat, a nie biorąc pod uwagę okoliczności politycznych początku 1989 r. Oczywiście każde przełomowe wydarzenie – a Okrągły Stół takim wydarzeniem niewątpliwie był – wywołuje dalekosiężne skutki, ale nie wszystkie można wiązać z nim bezpośrednio. Ocena takiego wydarzenia musi zakładać scenariusz alternatywny.

Zagrajmy w Okrągły Stół

Proponowałbym spojrzenie na obrady i porozumienia Okrągłego Stołu z perspektywy gry strategicznej. Byli w niej dwaj główni rozgrywający – strona partyjno-rządowa oraz strona społeczna. Były warunki zewnętrzne, na które strony te nie miały wpływu. Do najważniejszych z nich należała determinacja Kremla do utrzymania kontroli nad swymi satelitami, w tym nad Polską, oraz determinacja Zachodu, w tym głównie Stanów Zjednoczonych, aby przewyciężyć podział Europy. Gra owa toczyła się na niepewnym gruncie pogarszającej się sytuacji gospodarczej i społecznej.

Jakie były cele strategiczne i taktyczne obu stron rozgrywających okrągłostołową grę? Strona partyjno-rządowa dążyła do utrzymania maksimum władzy, a zagrożenie widziało w społecznych protestach związanych